

razkrivanje prostorov

Pred kratkim smo si lahko v Mestni galeriji 2 v Ljubljani spočili oči in pustili domišljiji prosto pot ob razstavi umetnika ter oblikovalca Jurija Dobriče z naslovom *Razkriti prostori*. Dobriča je vsestranski ustvarjalec, ki si nikoli ne omejuje življenjskega in ustvarjalnega prostora.

Pripravila: Kaja Antlejš

V prostorih zbirke *Mestne galerije 2* se je od druge polovice marca do začetka aprila odvijala razstava, ki je ponujala interpretacijo prostora. Postavitev je bila sestavljena iz 32 del, ki se med seboj razlikujejo le po gradivu, v katerem so objekti utelešeni. O razstavi, umetnosti in oblikovanju, o znanosti in sodobnih tehnologijah ter o današnji družbi smo se pogovarjali z avtorjem razstave Jurijem Dobričo.

Razstava v Mestni galeriji 2 je za vami. Kakšni občutki vas navdajajo, saj je bila navsezadnje odprta le slab mesec? Jo bomo lahko videli še kje?

Vsak projekt je zame nov izziv, to pa še posebno velja za osebne predstavitve. Žal imamo pri nas malo galerij in zato so razstave precej krajše, kot je to običaj drugod. Predvsem se mi zdi popolnoma neprimeren urnik galerij, ki je popolnoma skregan z današnjim načinom življenja. Ob šestih se ljudje komaj vrnejo iz službe. Galerije, predvsem tiste v središču mesta, bi morale biti odprte vsaj do devetih zvečer.

O kakšni novi postavitvi celotne razstave, ki sicer nikoli več ne bo popolnoma enaka, za enkrat ne razmišljam. Pred letom dni je še bila živa zamisel, da bi se ta razstava selila še v nekaj drugih mest, a je taka koordinacija popolnoma nemogoča. Smo se pa dogovorili s Steklarno Rogaška in manjši del razstave je zdaj v njihovem salonu na Mestnem trgu.

Razkriti prostori ponujajo tradicionalne materiale in sodobno tehnologijo, ki se predstavljajo skozi 3D-natisnjene umetnine. Ne smemo niti mimo grafik, ki so nastala

le po predlogah, ki jih ponuja 3D-tiskalnik, ko zapisuje gradnjo objekta. Zakaj ste se odločili za to kombinacijo gradiv?

Vsak material je dober za nekaj. Bistveno pa je, da uporabim tistega, ki je ravno pravi za zamisel, ki je v meni in potrebuje svoje rojstvo. Del skulptur na razstavi je tako nekaj let čakal na trenutek, da sem našel pravi material. Moram seveda povedati, da sem najprej in predvsem oblikovalec. Sicer je ločnica med oblikovanjem v meni začrtana izjemno ostro, vendar pa je v tehnološkem pogledu skoraj ni. Oblikovanje ne daje veliko

prostora za eksperimentiranje in zato mi umetniško ustvarjanje omogoča precej boljše poznavanje materialov in obdelovalnih postopkov.

Ena od značilnosti 3D-natisnjenih umetnin je zagotovo zanimanje lastne izvirnosti. Teoretično bi lahko obstajalo na milijone popolnoma enakih 3D-natisnjenih mrežnih struktur. Kakšno je vaše mnenje o reproduciranju umetnosti?

Če neki postopek omogoča neskončno število enakih ponovitev, še ne pomeni, da bom to kar uporabil. Do razmnoževanja svojih stvaritev imam precej omejujoč odnos in tudi pri grafikah, kjer so običajne naklade vsaj petdeset ali sto izvodov, je naklada le 12. Ima pa tehnologija 3D-tiska tudi

možnost, da svoje delo realiziram na več koncih sveta popolnoma enakovredno. Druga prednost ponovljivosti je tudi, da delo, ki bi se morda poškodovalo, lahko nadomestim z novim.

So pa tudi nekatere nevarnosti, ki jih prinašajo nove tehnologije. Vsako orodje v napačnih rokah lahko postane škodljivo in tako je tudi z informacijsko tehnologijo in vsem okoli nje. Danes je tudi mogoče zelo hitro izdelati neko vizualizacijo novega izdelka, pri tem pa je odpadlo kup preverjanj in modelov. To pomeni za marsikoga tudi manj časa za razmislek in le možnost za hitro zadovoljitev

naročnika. Stvari postajajo včasih zelo podobne hitri prehrani, kar ni dobro.

Umetnost je že od nekdaj, tako kot filozofija, vedno v simbiozi z znanostjo. Vse tri raziskujejo življenje in svet, vendar pa je umetnost zagotovo najbolj relevanten medij. Kako vi doživljate omejeno simbiozo?

Ne gre za simbiozo, vse to je v bistvu eno. Sploh ni pomembno, s katerim od teh področij se kdo ukvarja, to je enostavno univerzalni duh. Narava človeka je najmočnejša raziskovalna sila v do zdaj znanih mejah vesolja. Brez tega ne bi obstajali in bi bili morda še danes le enocelično bitje.

Kako sodelujete z znanstveniki?

Nemogoče je, da bi lahko neki oblikovalec v nekajletnem študiju spoznal vse, kar mora vedeti, popolnoma dovolj je, če obvlada osnove in se obenem zaveda, česa ne zna. Vedno poskušam biti v stiku z ljudmi, ki na svojem področju veljajo za avtoritete, pa naj gre za vrhunske znanstvenike ali rokodelce. Lani je Steklarna Rogaška povabila nekaj oblikovalcev, da spoznajo material in poskusijo v njem uresničiti kakšno svojo zamisel. Na moj predlog se je spoznavanje materiala začelo s predavanjem vrhunskih strokovnjakov Inštituta Jožef Stefan, prof. dr. Danila Suvorova in mag. Jane Bizjan, na katerem je bilo predstavljeno predvsem tisto, kar gre pri kristalnem steklu predvidoma lahko narobe. Nekateri kolegi so bili nad vsebino malo začuden, meni pa je to precej olajšalo konkretizacijo idej.

Kam gre po vašem mnenju umetnost?

Najbolj pošten odgovor bi bil, da nimam pojma. Zanesljivo pa smo na neki prelomnici. Pred dvajsetimi leti se je likovna umetnost nekako začela razlivi iz svoje struge. Likovni umetnik je lahko stresel sredi najbolj eminentne galerije zabojnik smeti, se celo sam z britvico razrezal do prafaktorjev in napol izkravrel pred gledalci. Vse skupaj je bilo namenjeno bolj šokiranju javnosti in s tem tudi pozornosti medijev. Mediji so pač zgodba zase, večinoma take stvari podpirajo, le da bi imeli oglase in bralce, vse pa se na koncu vrte le okoli denarja. Biznis ustvarjalca posrka, izžame in potem izpljune taksaj, ko se pokaže kaj bolj donosnega. Mislim, da so stvari pripeljane do roba, kjer za tovrstno umetnost ni več poti naprej. Zato se mi zdi, da se je likovna umetnost počasi

Fotografije z razstave: Kaja Antlejš, Branko Korelec in Aljoša Videtič

začela vračati v svojo večtisočletno strugo, postaja spet vse bolj konkretna in tudi vrednotenje del že postaja drugačno kot pred nekaj leti.

Umetnost spodbuja javnost k razmišljanju, da znanstvena dognanja uporabijo v vsakdanjem življenju. Kje je ločnica med umetnostjo kot tako in konceptnim oblikovanjem oziroma konceptno arhitekturo?

Tisto, kar dognanja pripelje v vsakdanje življenje, je podjetništvo in čisto nič drugega. Umetnost je meditacija, je razgovor ustvarjalca s samim seboj, umetnost jaz delam zase in ne za druge. Ko pa se v ustvarjalno razmišljanje kogar koli vplete uporabnik ali

naročnik – lahko sta tudi v eni osebi – zadeva postane popolnoma drugačna. Tudi vsa konceptna dela nastajajo v želji po realizaciji, torej so namenjena nekemu drugemu, ki bo stvar uporabljal. Takrat, ko mora ustvarjalec prevzeti odgovornost za poslovni uspeh naročnika, za zadovoljstvo in ugodje uporabnika pa je umetnosti v običajnem smislu besede konec.

V običajnem smislu pravim zato, ker je beseda umetnost precej nerodna in ima lahko napačen pomen. Umetnost je resnično prav vsako dobro opravljeno ustvarjalno delo. Med oblikovanjem – dizajnom in kuharsko umetnostjo ne vidim bistvenih razlik. Se pa pri nas beseda umetnost žal povezuje tudi z nekakšnim rokodelstvom, ki

z ustvarjalnostjo nima prav nobene zveze. Merila so velikokrat nejasna in uporaba besede je precej nedosledna. V glasbi je to bolj razumljivo. So skladbe, ki človeka pustijo nedotaknjene, take, ki vplivajo na delovanje živčnega sistema, mišic in sklepov, ter tudi tretje, ki sprožijo reakcijo mravljincev v hrbtenici in pokončne dlačice na koži. Takrat ni dvoma, ali gre za umetnost ali ne. Podobno je pri likovnih stvaritvah, le da te povzročajo manj izrazite reakcije, njihov vpliv na človeka pa se zrcali na precej daljše obdobje.

Ne smemo mimo vaše funkcije podpredsednika DOS-a in predsednika DLUL-a. Kako uskladi-te obe stroki, ki sta si po eni strani tako zelo podobni, po drugi pa tako različni?

Položaj podpredsednika DOS-a (Društva oblikovalcev Slovenije) sem sprejel z zave-stjo, da je na področju oblikovanja pri nas nujno narediti neke premike. Društvo je bilo skoraj zapuščeno, lahko bi rekli na dnu. Prepričan sem bil, da si kaj takega, kot je propad nacionalne strokovne organizacije, ne smemo dovoliti. S predsednikom Klunom in še z nekaj člani smo potem nekako spravili društvo, recimo na pol na noge. Naredili smo že marsikaj, celo predstavili naše oblikovanje v Londonu, in želimo še več. Žal se

ljudje kot muhe lepijo tja, kjer je denar, in tega društvo nima, ker za enkrat deluje brez vsake redne državne podpore.

Drugače je glede DLUL-a (Društva likovnih umetnikov Ljubljana), kjer sem tudi član in zdaj že nekaj mesecev tudi predsednik. V DLUL-u sem se pred tremi leti lotil organizacije projekta obsežne razstave štiriindvajsetih članov društva v ZDA in Kanadi, potem se je nadaljevanje lani ustavilo zaradi pomanjkanja denarja. Že na začetku te razstavne turnee leta 2007 sem imel zami-sel, da bo naslednji projekt v ZDA oblikovalska razstava. Torej sta področji lahko še kako povezani in obe lahko učinkovito zastopata tudi interese države.

Velik del ustvarjalcev in tudi člani obeh društev delujejo v skoraj enakih okoliščinah in položaju, ki ga zanesljivo lahko imenujem katastrofalen. To pomeni, da bi lahko marsikaj urejali in spreminjali skupaj. Oblast sploh ne more vedeti, kaj se dogaja na ravni ljudstva, če jim tega ne povemo ustvarjalci sami. Pri trenutni oblasti za enkrat žal še nismo našli niti kompetentnih sogovornikov. Sicer je mandat šele na začetku ...

Kakšno je stanje v slovenskem oblikovanju v primerjavi s stanjem v svetu?

Imamo vrhunske grafične oblikovalce, raven grafičnega oblikovanja pa je precej niž-

Jurij Dobrila, cv

Jurij Dobrila se je rodil leta 1958 v Ljubljani. Po končani Šoli za oblikovanje v Ljubljani na oddelku za industrijsko oblikovanje je postal sodelavec Inštituta za industrijsko oblikovanje v Ljubljani. Med letoma 1978 in 1984 je študiral na Fakulteti za arhitekturo ter Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani na oddelku za Tekstilno tehnologijo. Od leta 1985 je samostojni kulturni delavec in od leta 1992 kreativni direktor Ardi, d. o. o. – podjetja za oblikovanje in tržno komuniciranje. Je tudi podpredsednik Društva oblikovalcev Slovenije (DOS) in predsednik Društva likovnih umetnikov Ljubljane (DLUL). Za seboj ima skoraj 40 razstav in projektov, izvedenih in predstavljenih po vsem svetu, od Japonske do ZDA.

ja kot pred desetimi in več leti, saj se z oblikovanjem zdaj ukvarja kdor koli in tudi ne glede na znanje, izobrazbo ... So posamezniki in nekaj oblikovalskih podjetij, ki delajo res zelo dobro, nekateri celo vrhunsko – v svetovnem merilu. Imamo celo nekaj industrijskih podjetij, ki se zavedajo pomena oblikovanja in o njem razmišljajo na strateški ravni. Tudi mi, ki smo trenutno še tukaj, že iščemo delo prek meja. Studio ARDI, ki ga vodim, vedno več dela za Nizozemce. Upam, da bomo šli še širše.

Po drugi svetovni vojni so naši predniki uspešno jurišno razbili vso obrt in z njo izjemno rokodelsko tradicijo, ki bi lahko bila temelj industriji, kakršno imajo sosednji Italijani ali Avstrijci. Sočasno so takrat ljudi stlačili v velikanske tovarne in v državne službe. Danes imamo tovarne, ki propadajo ali so že propadle, ker so prevelike, z zastarelo tehnologijo in nesposobne prilagajati se tržnim razmeram. Nimamo pa skoraj nič sposobnih ljudi, ki bi znali tekati z aktovko po

vsem svetu in prodajati naše lastne izdelke.

➤ **Nekateri teoretiki trdijo, da je oblikovanje dodana vrednost, s katero bo družba lažje in učinkoviteje prebrodila trenutno gospodarsko klimo. Kakšno poslanstvo ima po vašem mnenju oblikovanje danes?**

Oblikovanje je lahko dodana vrednost ali pa tudi ne. Popolnoma vsak predmet, ki nastane, je oblikovan, vprašanje je le, kako je oblikovan. Oblikovanje je proces, ki obsega niz dejavnikov, ki jih mora oblikovalec dosledno upoštevati, da bi lahko nastalo nekaj res vrednega. Za uspešen izdelek mora oblikovalec izdelku tudi vdahniti dušo, ki bo znala nagovarjati kupce. Prepričan sem tudi, da je nastalo pri nas precej dobrih stvari, ki so obstale nekje na svojem začetku enostavno zato, ker jih nihče ni znal primerno predstaviti in še manj prodajati. Potem pa so celo govorili, da je bilo oblikovanje slabo! Naše gospodarstvo je nekoč, razen nekaj svetlih izjem, večinoma prenašalo v svo-

je proizvodnje bolj ali manj enake izdelke, ki so nastali v Zahodni Evropi. To nam je omogočala takratna železna zavesa, ki je dopuščala in celo podpirala krajo intelektualne lastnine. Te »svoje« izdelke smo nato uspešno prodajali vzhodnemu delu sveta, ki je bil še globlje za ograjo. S koncem železne zavesa se je ves vzhodni svet odprl in naenkrat so tam začeli kupovati izvirnike, ki so bili celo cenejši od naših kopij, vendar pa bolj sveži. Naše gospodarstvo se je bilo zato prisiljeno spustiti raven nižje in sprejeti mezdnino delo za majhen zaslužek. Danes so posledice tega več kot očitne in mislim, da o vlogi oblikovanja kot dodane vrednosti zdaj res več ne more dvomiti nihče, ki ima zdrav razum.

➤ **Kaj se nam obeta?**

Kriza nikakor ni prijetna stvar. Preživeli bodo verjetno bolj sposobni, če zakoni narave sploh še kaj veljajo. Zdaj je zanesljivo tudi priložnost za dobre odločitve in dobre poteze, ki jih je v takih razmerah, ko je

vsaj malo čutiti neko skupno zavest, precej lažje uveljaviti.

Pri nas je položaj tak, da je dobro oblikovanih izdelkov, ki bi bili primerni vsaj za evropski trg, daleč premalo, da verjetno najmanj pol tovarn sploh nima jasno izoblikovanih blagovnih znamk, ki bi bile sposobne za nastop na svetovnih trgih. Vrzeli, ki jih je pustila preteklost, so ogromne in brez teh rešitev ni najmanjše možnosti za preživetje gospodarstva. Predvidevam, da bo dela za oblikovalce več kot dovolj, se pa bojim, da ne bo v vseh primerih dobro opravljeno. Tukaj bi nujno potrebovali zelo strokovne rešitve na ravni države, ki bi zagotovila, da bodo vlaganja denarja pravilna.

Kratkoročno je treba najprej zagotoviti zagon in globalno promocijo tistih proizvodov ter znamk, ki so za globalne razmere že kar pripravljeni, vendar za zagon proizvodnje in za agresivno globalno tržno nastopanje v njihovi preteklosti ni bilo nikoli dovolj denarja.